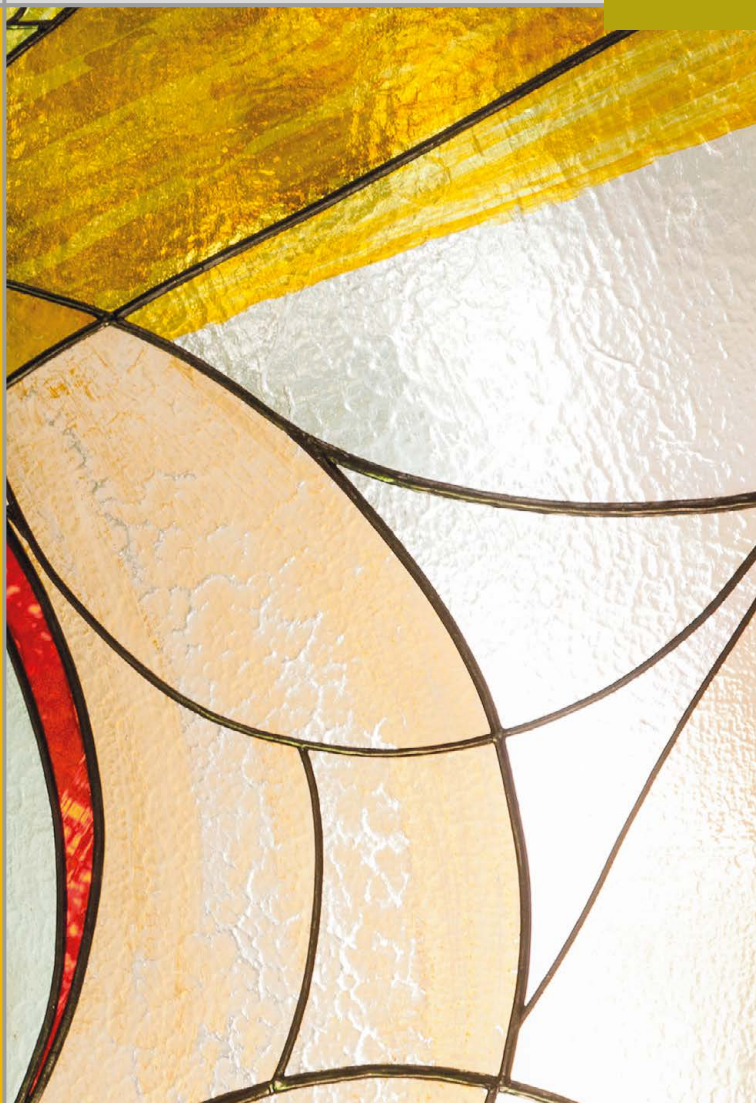

Marko Ivan Rupnik

Cesta křesťanského povolání

Od vzkříšení ke vzkříšení

PDF

Prameny spirituality
LXXVI.

Na obálce je detail vitráže akad. mal. Jana Jemelky

© Lipa Srl, Roma 2007

© Refugium Velehrad-Roma, s.r.o., Olomouc 2022

ISBN 978-80-7412-428-0 (pdf)

1. Stvoření pro povolání

S touhou a trpělivostí

Byl zimní den, konec února. Jan čekal na Jáchyma. Jáchym byl syn lékaře, který již mnoho let přicházel za starým mnichem na návštěvu, aby si s ním pohovořil. Jan pozoroval z okna zachmuřené nebe plné šedivých mraků. Když zjistil, že déšť se už mísil se sněhem, zamumlal: „Jáchym dnes určitě nepřijde. Ke klášteru je to pořádně do kopce a cestou jistě narazí na sních.“

Poprosil o požeňání pro mladíka, otevřel knížku, sedl si a ponořil se do četby. Asi o dvě hodiny později, krátce předtím, než zvon zazvonil k polední modlitbě a k obědu, zavolal vrátný Jana: jeho student přijel. Byl celý promočený. Několikrát musel vysednout z auta, které zabrzdil sních. Nakonec musel nasadit řetězy.

„Hm,“ řekl si sám pro sebe mnich, „tomu chlapci záleželo na tom, aby přijel... Ať ti Pán požeňá a zahřeje ti srdce, když už jsi celý promoklý!“

Jan mu přinesl pantofle a posadil ho vedle kamen, kde se mezi tím sušily jeho věci. Pak se ho zeptal: „Co máš tak naléhavého na srdci, že tě nezastavil ani takový den?“

„Otče Jane, když se mi už jednou dostalo přijetí, nechtěl jsem o ně za žádnou cenu na světě přijít. Hned řeknu proč: končím na univerzitě, mám už také v dohledu nabídku práce, snad proto, že zaštitěn svým otcem mám ve srovnání se svými současníky výhodu. A mám snoubenku. Jmenuje se Marta. Jsme spolu tři roky a nějaký ten měsíc. Klademe si tisíc otázek a nejen my

sami, ale i naši přátelé, s kterými jsme sdíleli roky studia. Věř mi, dnes není vůbec jednoduché rozhodnout se, zda se člověk ožení, nebo ne. Nejen kvůli ekonomické otázce, protože jak jsem ti říkal, přes mého otce se mi snad nějaká ta cesta k práci otevře. Ale je mnoho dalších věcí, které je třeba vzít v úvahu. A pak mě občas přepadne velká nejistota: jestli má smysl udělat takový krok, když skoro žádné manželství nevydrží a mezi našimi vrstevníky už vlastně nikdo nemyslí na svatbu. A tak když jsem hledal, četl, přemýšlel, ptal jsem se doma a slyšel své rodiče, přišlo mi na mysl, že uprostřed této zmatené doby je dobré poradit se s někým nezaujatým a moudrým. A za takového moje matka považuje tebe. Moji rodiče za tebou přišli před mnoha lety. Mysleli jsme tedy s Martou, že bychom také my měli hledat radu. Ovšem, otče Jane, chci být upřímný a říkám ti hned, že tvoje námaha a čas, které mi budeš věnovat, budou třeba nakonec zbytečné. Nemůžu zaručit, že s Martou poslechneme to, co nám řekneš. Také my, jako ostatně všichni, si žárlivě střežíme svoji svobodu, nechceme být něčím podmíněni nebo na někom závislí.“

Ve svém srdci Jan poprosil o smilování nad touto generací. „Jaká iluze, Pane, myslet si, že jsem svobodný rozhodnout se, determinovat sám sebe, když dnešní kultura se naopak může chlubit tím, že uskutečnila téměř dokonalý systém vytvářející závislost a přesvědčování! Křehkost této generace tkví právě v tom, že se nechá ovládat. Ale všechno se ukrývá do jemné hry volit a být zvolen, chytit a být chycen, svést a být sveden... Pane, náš Spasiteli, dnes se všechno přesunulo dovnitř. Kdysi bylo jasné, že existovalo tolik omezení vůči tvé svobodě v podobě mnoha autorit, pod nimiž ses musel schovat. Dnes se boj přenesl do vnitřního světa, do prostoru duchovního života. Problém této kultury není vědecký ani ekologický, dokonce ani na prvním místě etický, nýbrž duchovní: umět rozlišit, jaké myšlenky je třeba následovat a rozvíjet, které intuice odsunout do pozadí, jaké pocity rozvíjet, které věci mají opravdu význam a které se naopak jenom zdají

být důležité, dotěrné, naléhavé... Pane, smiluj se nad námi, že jsme možná přispěli k tomuto zmatku, který s sebou nese tolik utrpení a bolesti. Jak to udělat, aby tato generace pochopila úlohu duchovní rady, která se nedává proto, aby se slepě vykonala, ale aby zaujala náš rozum myšlenkou vedoucí k životu?“

Na okamžik si Jan vzpomněl na jednoho učitele, který mu říkal, že už hodně dlouho nenachází u dětí v rozmezí desíti a čtrnácti let nikoho, kdo by se odvolával na nějaký duchovní nebo náboženský zdroj. Všechny jejich odkazy týkající se jak myšlení, tak pocitů, snů, plánování spočívají naprosto na horizontální rovině. „Třebaže je kruté si to myslet, roste nám generace s opravdu ateistickým obzorem uvězněným do souřadnic tohoto světa. Pane, jak pomoci tomuto pokolení, které dnes vyrůstá, aby našlo zdroje, odkud by nabralo živou vodu a mohlo překonat nízkost kultury, jež se tak bezohledně soustředí jen na to, co je vezdejší, a na sebe?“

Jan se natolik ponořil do těchto myšlenek, až se Jáchym domníval, že neslyšel, co mu říkal. Ale když chtěl zopakovat svoji prosbu hlasitěji, pronesl Jan klidným hlasem: „Řeknu jen to, co jsem dostal skrze víru, kterou jsem obdržel, co jsem viděl u lidí a co jsem se naučil během svého života. Chtěl bych ti nabídnout něco, o čem se ti možná bude zdát, jako by to přicházelo odněkud zdaleka a nehodilo se příliš k tomu, o čem jsi hovořil, nebo jako by to bylo dokonce tvému životu cizí. Ale poněvadž je to něco, co sytí můj život, pokrm, který pořád dokola doslova přezvykují, a protože se budu snažit předat ti ho se snahou cítit se do tvé situace, je docela dobře možné, že se nám podaří najít stejný tón a vzájemně se sdílet. Podívej, láska dává život. Některé výpovědi, na něž se už zapomnělo, které se už pohřbily, v nás znovu ožijí, protože potkáme někoho, kdo je miluje a kdo nám je předá nejen jako nějaký obsah, ale spolu se vztahem, který je spojuje dohromady. A jestliže se jedná o pravdu života, o výpovědi týkající se smyslu, významu a kořenů života, pak jsme

zahrnutí láskou právě skrze tyto výpovědi, a to prostřednictvím osob, které chrání tajemství v nich obsažené.“

Jáchym zvolna pokračoval: „Přesto chceme upřímně pochopit, jestli změna chápání životní volby, která je příznačná pro naši dobu, je přechodnou záležitostí, nebo zda jde o přemrštěnou reakci na nějaký omyl z minulosti, jedná-li se o módu, jež kráčí společně s celým ekonomickým aparátem společnosti, kultury, anebo jestli se dotýká ještě něčeho hlubšího...“

Jan jej poslouchal se zájmem. Poté co svěřil Pánu to, co vyslechl, nechal si ještě chvilku času.

„Milý Jáchyme,“ začal, „pokud opravdu toužíš vědět, co máš ve svém životě dělat, musíš být trpělivý. Nevidím smysl v tom, že bych ti jen tak bezprostředně řekl, jak se volí vlastní životní cesta. Je důležité vykonat volbu podle svaté Boží vůle a to si žádá čas... Cítíš se na to?“

„Nevím, otče, protože nemám ponětí o tom, co máš těmito slovy na mysli, co je k tomu nutné... Ale jistě je to – a ty sis toho už určitě všiml, taky kvůli cestě, kterou jsem dnes urazil –, že je ve mně určitá touha. Pokud se na tuto touhu zaměříš a vyjdeš jí vstříc, myslím, otče, že s Boží pomocí souhlasím.“

Vize a hlas

„Dobrá, Jáchyme, jelikož dnes je už na mě trošku pozdě a mám další povinnosti, chtěl bych ti říct jen jednu základní věc. Chceš pochopit, jaká je tvoje životní cesta? Chceš se dozvědět, co je pro tebe dobré, jaká bude pro tebe cesta pravého života? Tak věz, že je potřeba *vrátit se do sebe a nazpět*. Podle naší víry je na vrcholu, nebo chceš-li, u zdroje každého člověka *vize*. Tu můžeš také docela dobře nazvat ‚povoláním‘¹ totiž *volajícím hlasem*. Je

¹ „Osoba je původně povolána, je povoláním; musí se stát (...) tím, že bude konat tvůrčí úkony“; BERĎAJEV, N., *O otroctví a svobodě člověka*, Oikoymenh,

nutné mít trpělivost a pokoru zastavit se a pohybovat se pomalu směrem k prahu tajemství naší existence. Bůh ve své lásce měl vizi a povolal nás k životu. Ale pozor, Jáchyme: s pojmy, které máme my, nebo když dovolíš, které mají především lidé jako ty, mladí, inteligentní, připravení, avšak zaboření do převážně technologické kultury, se musíme mít obzvlášť na pozoru, abychom si nemysleli, že když říkám *Boží vize*, jedná se o projekt, jak jej vypracujeme my, tedy u zeleného stolu, který pak nelítostně vnučíme všem okolo. Někteří teologové nazvali tuto vizi také *Boží moudrostí*. Pomysleme na umělce. Když tvoří, dříve než uchopí do ruky štětec, dláto, kleště, zkrátka svůj umělecký nástroj, má vizi. A pak se tato vize na způsob dialogu a shody uskutečňuje ve dvou rovinách:² na jedné straně přechází do díla, které vzniká, na druhé straně zůstává v umělci jako něco, co je mu niterné a vlastní. Vize, kterou má Bůh o člověku, když jej tvoří, se naplňuje v tomto stvořeném člověku, ale současně zůstává v nitru samého Boha. A člověk naplní svůj život v dialogu se Stvořitelem právě na základě této vize, jež je ponořena v Bohu, ale uskutečňuje se v člověku. Základ člověka je vlastně v nitru Boha a je člověku přístupný dialogickým způsobem. Dialog vyžaduje alespoň dva, kteří spolu navzájem rozmlouvají. Mluvit spolu předpokládá vztah a ten se zakládá jedině na lásce. Když však říkáme láska, vydáváme se v nebezpečí, že vyslovíme tajemství

Praha 1997, s. 21. „Stát se tím, čím člověk je, odpovědět na povolání, které je v samém jeho základě, znamená sjednocení sebe sama skrze sebezpřekročení.“ CLÉMENT, O., *Aperçus sur la théologie de la personne*, in STRUVE, N. (ed.), *Mille ans du christianisme russe (988–1988)*, YMCA-Press, Paris 1989, s. 306.

² „Boží Moudrost jako zjevení *Logu* je všezahrnující jednota, která v sobě obsahuje všechnu plnost světa idejí. Avšak Bůh Stvořitel svěčuje toto *všechno* též tvorou a přitom si nenechává nic pro sebe a nijak ho neomezuje: ‚Všechno je stvořeno skrze něho [Slovo].‘ Prostřednictvím Moudrosti se plnost idejí obsažených ve Slovu odráží uprostřed stvoření.“ BULGAKOV, S., *The Wisdom of God. A Brief Summary of Sophiology*, The Paisley Press – Williams and Norgate, New York – London 1937, s. 46.

tak nesmírné, že zůstane našemu chápání nepřístupné. Z toho důvodu, jak jsem již řekl, mluví někteří teologové o moudrosti, jelikož moudrost je, abych tak řekl, tím rozměrem Boží lásky, kterému lze porozumět. Jak vidíš, odvoláváme se stále na poznání lásky a v lásce, i když mluvíme o poznání, jež má povahu moudrosti a ve kterém zdůrazňujeme více schopnost porozumět, neboť Bůh právě proto, že je láska, se sdílí a stává se nám přístupným. Tedy vize, kterou má Bůh, je jeho láska, na níž nám dává účast, která z něho jistým způsobem vychází a zabydluje se v novém stvoření, v nové osobě, v níž lze rozpoznat rysy Boží tváře. Proto vizi, kterou Bůh má, nelze vyložit v jasných, zvěčnělých, neměnných pojmech... Jedná se o představu, jež musí být chápána spíše na způsob organismu nežli věci. Takže, Jáchyme, to je první skutečnost, k níž jsme zváni, abychom o ní uvažovali: jsme stvořeni k tomu, abychom uskutečnili vizi, kterou má o nás Stvořitel, a tou je láska. Proto se tato vize realizuje v dialogu, a nikoli vykonáním nějakého nařízení. K tomuto účelu nám Bůh dává čas, prostor, umožňuje nám potkat určité osoby, nabízí nám dary, talenty, připravuje nám scénář, v jehož rámci máme naplnit naše poslání – to je další označení pro vizi, kterou Bůh měl a pro niž nás povolal. Jak jsem již řekl, právě proto, že tato vize má účast na moudrosti, je pro nás přístupná. Ale dovol mi, abych ti ještě jednou připomněl, že mluvíme o vizi Boží moudrosti, kterou je láska. A nezapomeň, že láska je založena na svobodě. Neexistuje láska, jež není svobodná. Říkal jsem ti, že je třeba mít k tomu trpělivost, dát se do pohybu směrem k tajemství. Abychom do něj vstoupili a něco pochopili, je nutné se vybavit nástroji a termíny moudrosti. Pouze tak může mít naše mysl nějaký přístup k tajemství, které vyžaduje docela jiný způsob myšlení, uvažování, rozhodování, než je ten, který my, ale hlavně ty a tvoje generace, jsme zvyklí používat.“

„Otče Jane, to, co tady říkáš, není úplně jednoduché. Nicméně pokud se ti to nezdá opovážlivé, myslím, že ti rozumím.“

Dovolíš mi, abych si tě nahrával? Když si budu moci znovu poslechnout to, co říkáš, pochopím to lépe. A především, chtěl bych to dát k poslechu Martě.“

„Ale ovšem, Jáchyme! Naopak, je dobře, že si ty věci chceš poslechnout ještě jednou, vrátit se k nim: právě to je ten způsob, který už je součástí přístupu, který má účast na moudrosti, o němž jsem se právě zmínil. Často opakovat, znovu pocítit, znovu poslouchat..., aby náš rozum přivykl myšlence, jež má jinou nosnost, rozdílnou logiku, odlišné doby...“

Jáchym vytáhl z kapsy malý nahrávač a mnich pokračoval ve své řeči.

K Božímu obrazu

„Podívej se, Písmo svaté říká, že Bůh stvořil člověka *ke svému obrazu*. Díky veliké Boží milosti a stejně tak nezměrnému světlu pronikali někteří církevní otcové stále hlouběji do této pravdy a pochopili ji následovně: jelikož Bůh je Slovo, *Logos*, pak člověk – Boží obraz – je *logos Logu*. Některé z otců 4. století můžeme slyšet mluvit víceméně takto: Bůh stvořil člověka tím, že se k němu obrátil Slovem. Toto Slovo obrácené k člověku člověka stvořilo. Lidská osoba je bytím, k němuž se obrací Slovo. Všechno je stvořeno Slovem na způsob dialogu. Ani pro zbytek stvoření toto Slovo neznamena nějaký vesmírný zákon, poněvadž každý tvor podle svého rozdílně dává najevo odraz tohoto osobního Božího doteku. Svatý Pavel říká: *Jinak září slunce, jinak září měsíc, jinak září hvězdy. Dokonce i hvězda od hvězdy se liší leskem.*³ Ovšem pro člověka, a pouze pro něj, zůstává toto Slovo slovem ve vlastním slova smyslu, slovem, které Bůh vyslovuje vůči svému obrazu. Jedině pro člověka zůstává svrchovaným dotázáním se – nabídkou, která potřebuje jeho souhlas, jeho

³ 1Kor 15,41.

přilnutí, aby se mohlo rozvíjet a postupovat vpřed.⁴ Tím ani svět není obřím utlačujícím soustrojím, ale místem rozhovoru mezi Bohem a lidskou osobou.⁵ Proto jak vidíš, je podstatou člověka dialog, slovo. Slovo, rozhovor znamenají spojitost, zakládají vztah... A jelikož náš Bůh je Bohem společenství tří Osob, pak také člověk je právě skrze slovo osobou,⁶ protože jeho podstatou, jeho pravdou je dialog, rozhovor, vztah. I kdyby nějaký konkrétní člověk nebyl schopen žádného vztahu a žádného slova, přesto jeho nejhlubším základem je vždy dialog, neboť tento jedinec existuje jen proto, že Bůh s ním navázal vztah. Kdyby tomu tak nebylo, neexistoval by, nebyl by stvořen.

Ale udělejme krok vpřed. Zdá se ti možné, aby Bůh pronesl Slovo, jež přímo stvoří osobu, ale ta nikdy nedospěje k tomu, aby ho pochopila? To by odporovalo lásce. Ale Bůh je láska a Boží láska se sdílí v Boží moudrosti. A před okamžikem jsme řekli, že

⁴ „Člověk, v němž přebývá Slovo, má podobu slova a podobá se Bohu.“ KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Paedagogus*, 3,1, in PG 8,556. „Bůh stvořil lidi podle svého obrazu a předal jim též moc svého vlastního *Logu*, aby se tím, že v sobě mají ukryté odlesky *Logu* a stávají se *logickými* (obdaření slovem a rozumem), dokázali vytrvat v blahoslavenstvích.“ ATANÁŠ, *Oratio de incarnatione Verbi*, 3, in PG 25,101. Komentář k úryvku *Jan* 1,1–2: „Pro tuto chvíli je třeba se spokojit se základním smyslem pojmu *Logos*, jímž je ‚Slovo‘, tedy prostředek, kterým se nějaká bytost vyjadřuje. Text potvrzuje, že na počátku, v okamžiku stvořitelského úkonu, bylo ‚Slovo‘, totiž sdělení, které Bůh sám o sobě dává. Místo toho, abychom uvažovali o světě jednoduše jako o skutečnosti, které Bůh dal být, je nutné vidět ho prostřednictvím tajemství Slova, skrze tajemství osobního vztahu, který Bůh ustanovil s člověkem od chvíle, kdy ho stvořil. Pouze v této spojitosti dialogu lze pochopit naši existenci ve světě.“ LÉON-DUFOUR, X., *Lecture de l'Évangile selon Jean*, I, Seuil, Paris 1988.

⁵ „Sotva mu (Adamovi) byla vdechnuta duše, hned pohleděl k nebi. Ten pohled, podívaná vesmíru, jej naplnil štěstím a láskou ke svému Dobrodinci, jenž jej učinil druhem a spolustolovníkem andělů a dal mu výsadu vlastním ušima slyšet samotný Boží hlas.“ BAZIL VELIKÝ, *Quod Deus non est auctor malorum*, 7, in PG 31,344.

⁶ „Jakožto Moudrost je Syn dokonalým obrazem Otce; jakožto *Logos* je sdílením této moudrosti, *koinonii*.“ ORIGENES, *In Joannem*, I,22, in PG 14,56.

tato moudrost je člověku přístupná, jelikož se současně nachází v Bohu jako vize a v člověku, jeho tvoru, jako uskutečnění. Stejně jako vize umělce sídlí v jeho mysli i v uměleckém díle, jež byl schopen díky ní vytvořit. Víím, že je to trochu obtížné, ale jen zpočátku... Víš, Jáchyme, naše doba je odborníkem na mnoho věcí, ale možná už nejsme tak spřízněni s moudrostí, a proto nám její jazyk a její způsob uvažování uniká. To tě ovšem nesmí ani překvapit, ani vyděsit nebo odradit. Moudrost se musí hledat, musí se o ni prosit jako o dar, jak to dělal již Šalomoun.⁷ Pros o lásku k moudrosti, začni ji ctít a uvidíš, že tyto stezky se ti stanou známé podobně jako ty, kterými ses jako dítě proháněl, když sis hrál na schovávanou. Právě to je plastický obraz toho, jak se seznamujeme s cestami moudrosti!“

Jan se zdál být pobaven tímto obrazem cest moudrosti, které se podobají skrytým pěšinkám dětí, jejichž každičký kout a zátčku znají pouze ony. Po chvílce ticha opět pokračoval:

Láska, která se sdílí

„Řekli jsme, že Bůh je láska. A skutečně někteří otcové chápali naše stvoření *k obrazu Božímu* jako výraz toho, že když Bůh tvoří, činí nás účastnými na své osobní lásce.⁸ Podle nauky těchto otců je Duch Svátý – jehož svatý Augustin nazývá Láskou Boží lásky – osobou Trojice sdílející Otcův život natolik osobním způsobem, že ten, komu se tohoto života dostane, zakouší sám sebe jako syna.⁹ Duch Svátý je ve stvořené osobě činný skrze

⁷ Srv. *Mdr* 7.

⁸ „To, že jsme stvoření k Božímu obrazu, znamená, že člověku již od okamžiku jeho stvoření byl vtisknut královský charakter (...). Bůh je láska a pramen lásky: božský Stvořitel vtiskl tento rys i do naší tváře.“ Řehoř Nysský, *De hominis officio*, 5, in PG 44,137.

⁹ „Pro Řehoře je Syn *Logos*, Slovo, neboť zjevuje a ukazuje Otce. Člověk se však tohoto velikého mystéria lásky také účastní, protože má také něco z božské